

ACC. N:R M.10722:1-6.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Joh. Tjögqvist

Härad: Västera

Adress: Lövåsa, Hultsjö

Socken: Hultsjö m. fl.

Berättat av:

Uppteckningsår: 1948

Född år 1883 i Hultsjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Offer mot sjukdom.

s. 1-6.

Tillvätta skaffa tjur gods.

s. 6.

Fl. G. 1.

ACC. N:R M. 10722:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Att det skulle vara s. k. "Vättar" som åstadkom sjukdomar, var förr i tiden en ganska vanlig företeelse och kallades därför "Vättevärk".
Och för att bota denna sjukdom skulle tagas en sten från "Kyrkovägen" och en sten från "Hampalannet" en sten från "Rastaugnen" och en sten från sjön, sedan skulle man elda upp bakugnen och i denna göras stenarna glödhetta, när nu dessa voro glödhetta skulle stenarna sänkas i vatten, en efter en, under det att man fick vara noga med att ta reda på vilken sten som det sjöng mest i, när den lades i vattnet. Stenarna skulle därefter läggas tillbaka, var och en på sina respektive platser, samt i samma läge som de lågo när de hämtades, men under den stenen som det sjöng mest skulle man offra en kopparslant, och man fick vara ytterst noga med att skulle följas till punkt och pricka, om det skulle hjälpa personen att bli kvitt sin sjukdom.

Att det förr i tiden begagnades många sätt att bota sjukdomar talar många gamla sägner om.
Det fanns bl. a. offerkällor, Träd, Bäckar o. dyl. dels för att offra i, dels och för att vattnet troddes ha någon läkande kraft.
Om en sådan magisk offerkälla berättar Provinsialläkare Docktor G. Hultén Vrigstad, att den finns på en plats i Svenarums församling, som kallas "Paradiset"

ACC. N:R M. 10722:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den källan är ej av några större mått, den är endast omkring 50 à 60 c.m., i diameter, samt omkring 100 à 125 djup, men där finns mynt av olika slag, från äldre tid, samt till och med mynt från vår nuvarande tid. Och att dessa mynt inte fiskas upp beror till stor del på respekten för de gamla traditionerna, berättar Doktor Hultén vidare.

Vidare finns på gården Skruva Hultsjö en sådan gammal offerkälla, men i den källan offrades endast ganska litet, ty i den källan ansågs i stället vattnet ha den helande kraften. Och en Herr C. E. Lilja född den 26 september 1869 i Hultsjö numera bosatt i Höreda församling, berättar om en sägen från ovanstående källas vattens magiska kraft sålunda. I en liten stuga på Holma gårds ägor bodde i en liten stuga - stugan finns ännu - en träskomakare, som allmänt gick under namnet "Träskopälle" han botade tandvärk på följande sätt: "Om man går mitt över vägen mitt för Sen Dals stuga, och ett litet stycke längre fram, finns där en källa som aldrig tryter, dit fick den som hade tandvärk följa med "Träskopälle" personen fick då lägga sig ned vid källan och ta vatten i munnen och sedan stiga upp och spruta vattnet tillbaka i källan, detta skulle ske tre gånger, under tiden läste "Träskopälle" följande. Junfru Marja satt på en sten och grät, så kom vår Herre Krist gångandes. Han frågade varför hon grät, hon svarade då att tandvärk alldeles

Sprängde sönder hennes tänder, varpå Herren Krist svarade "Ta vatten i din mun och spruta det i grunn, så hjälper det i samma stund. Ja våra förfäder hade ju mycket för sig som vi tycker är löjligt, men det kanske hjälpte för dem som trodde på det. / Tandvärk botades ofta i träd "försattes" / och tillgick så, att det person som skulle bota den sjuke, petade patientens sjuka tand med en särskild tillspetsad trästicka tills den sjuka tanden blödde, sedan gingo båda till ett s.k. "klynningt" dubbelväxt träd, förut utsett för sådant ändamål, den med blodet försedda trästicken instacks så i träklynnan, under det att vissa formler lästes, och så skulle det vara vissa träd som användes, huvudsakligen barrträd, och i Lönäsa Hultsjö fanns under min barndom, ute i skogen en "klynning" gran som var alldeles fullsatt av trästicker, och ett sådant träd respekterades ganska hårt, ty det fick ej huggas ner ty då kom tandvärken tillbaka, och jag minns särskilt att ovannämnda gran fick stå och själv ruttna ner. ty ingen vågade att röra vid det, ja det var till och med stor risk att bara gå i ett sådant träs närhet. Numera har respekten, och särskilt nu under vedkrisen har den försvunnit så att de flesta har trots att de varit torra eller vissna huggits ner till ved, så några foto kan man sorgligt nog inte åstadkomma. Att det skulle offrats vid sådana träd har jag ej hört berättas om, åtminstone på min trakt. Även exempel på att man botade sjukdomar genom att draga dem genom träd har jag

ACC. N:R M. 10722:5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En trasdocka var också bra, och detta kallades att hänga ut en "vink", denna fick sedan hänga så länge det sedan fanns något kvar av den.

Detta berättar Maja Bjärnag Hjälmskra Skepperstad. /

Likasa fanns det i vissa bäckar som vattnet ansågs kunna bota en mångfald sjukdomar, men det skulle vara sådana bäckar som vattnet rann i norr och söder, en sådan numera nästan uttorkad bäck, fanns på slutet av 1800 talet på gården Yggersryds marker i Hultsjö, och det har berättats att man för inte så länge sedan hittat gamla mynt i den nästa uttorkade bäckfåran, vidare skulle man taga vattnet ur en sådan bäck och dricka vid olika sjukdomar, samt även för att bada i, och då särskilt skulle vattnet vara särskilt bra för barn som led av olika sjukdomar. /

Hemansägare Anders Holmberg född den 29 november 1856 i Holma Hultsjö, berättar att under hans barndom fanns på "Grönskulle" i Hjälmseryd en offerkälla, och dit vandrade folk långväga ifrån, dels för att offra, och dels för att dricka av det magiska vattnet vidare togs vatten med hem från källan, i denna källa offrades endast pennningar, denna källa ansågs kunna bota en mångfald av sjukdomar. /

Vidare berättar Snickaremästare Albert Johansson Asa att på Asa herregårds ägor Kronobergs län fanns förr en offerkälla som förr anlätades mycket, och i den skulle offras allting, från pennningar till sten och kläder, och platsen där källan var

kallas ännu för "Leran" men numera är den utgrävd och platsen är odlad, varför några bestämda uppgifter om storlek och dyligtintet kan lämnas. /

I detta sammanhang kan även passa att såsom upplysning tala om att även åar och bäckar ofta användes för tillrättaskaffande av tjuvgods. Så berättas att en Magnus Nilsson född 1812 i Lönåsa Hultsjö, att hans fru skulle blivit bestulen på sin kyrkohal av siden. Och för att få reda på vem tjuven var, vidtalade Magnus Nilsson en släkting som i allmänt tal kallades för "Göstasjohan" att en natt följa med sig till gamla kyrkogården i Hultsjö, och att där uppgräva en döds-kalle. Med den uppgrävda döds-kallen gingo de sedan till en å strax sydöst om Hultsjö prästgård, vilkens vatten rinner mot norr, ån eller den stora bäcken heter Linnöån, och är en liten biflod till Emån, där de troligen offrade en eller flera slantar, varefter döds-kallen som skulle vara bunden i huvudhår nedsänktes i strömfåran, när så det rinnande vattnet påverkade döds-kallen, skulle dessa hans rörelser i sin tur påverka tjuvens ande så att denne ej skulle få någon ro förrän han burit hem det stulna föremålet.

Men huruvida Magnus Nilsson fru fick igen sin kyrkohal har jag ej hört berättas om.

Lönåsa H U L T S J Ö maj o juni 1948

Joh. Sjöquist.

